

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Filterbubblor eller: Hur jag slutade ängslas och lärde mig att älska mitt flöde

En kvalitativ studie om unga människors förhållningsätt till
filterbubblor

Jonathan Högberg, Peter Kiliç & Philip Larsson

2018

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Medie- och kommunikationsvetenskap
Kommunikationsprogrammet
Medie- och kommunikationsvetenskap 61-90

Handledare: Anna Edin
Examinator: Per Vesterlund

Abstract

Filterbubblor är för många fortfarande en relativt okänd process som ändå pågår oavbrutet när vi använder exempelvis sociala medier. Uppsatsen söker att undersöka unga människors vanor på sociala medier, om de känner att de begränsas, deras kunskap i ämnet filterbubblor och dess kopplingar till begränsningar genom personalisering, och demokrati. Uppsatsens urvalsgrupp är män och kvinnor mellan 18 och 28 år. Genom 15 enskilda intervjuer i kombination med kvalitativ textanalys har vi kommit fram till att användarna känner att de begränsas av sociala medier och att det anses vara ett problem. Många användare ansåg också att filterbubblor skulle kunna vara ett hot mot demokrati. Dessutom har vi kommit fram till att kunskapen om filterbubblor bland respondenterna är bristande, om än inte obefintlig. De är däremot överlag mindre intresserade av att ändra sina vanor för att motarbeta digital isolering och polarisering, även om de erkänner att förändrade vanor hade gynnat dem. Konsekvenserna av fortsatt begränsning är att vi kommer att glida ifrån varandra än mer. Det kommer att leda till ett mer hästskt politiskt klimat och mer oförståelse för sådant och sådana som är annorlunda än oss själva.

Nyckelord: Filterbubbla, personalisering, selektiv exponering, demokrati, sociala medier.

Abstract

The making of filter bubbles occurs every time we use social media, although for a lot of people it's still a relatively unknown process. This paper analyzes young people's habits on social media, if they feel restricted, their knowledge about filter bubbles and their connections to restrictions through personalization, and democracy. In this paper we have sampled men and women between the ages of 18 and 28. After conducting 15 individual interviews, we've come to the conclusion that young users feel restricted on social media and that they think it could be a problem. Many users considered filter bubbles to be a possible threat to democracy. We've also found that the knowledge about filter bubbles among the interviewees is lacking, though not non-existent. Despite these findings, users are not very interested in changing their habits to combat digital isolation and polarization, even though many admitted that it would be beneficial to them. The consequences of continuing restriction is both isolation and polarization. This could lead to a more rancorous political climate and a diminishing tolerance of things and people who are different from us.

Key words: filter bubble, personalization, selective exposure, democracy, new media

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte och frågeställningar	4
2. Tidigare forskning	5
3. Teoretiska utgångspunkter	8
3.1 Filterbubblor och demokrati	8
3.2 Personalisering	9
3.3 Selektiv exponering och algoritmer i samspel	10
3.4 Sammanfattning av teoretiska utgångspunkter	10
4. Metod	12
4.1 Kvalitativa intervjuer	12
4.2 Kvalitativ textanalys	13
4.3 Forskningsetik	14
5. Material	15
6. Resultat	17
7. Analys	30
8. Slutsats och diskussion	33
8.1 Tankar om vidare forskning	34
9. Referenser	35
9.1 Böcker:	35
9.2 Elektroniska källor:	36
10. Bilaga	38
10.1 Intervjumall	38

1. Inledning

2018 antas antalet internetanvändare världen över stiga med sju procent jämfört med 2017. Det är en ökning på 300 miljoner användare. Användningen av sociala medier, exempelvis Facebook, Instagram, Snapchat och Twitter, antas öka med 13 procent. Det är en ökning på nästan 400 miljoner nya användare på ett år.¹ I en inte alltför avlägsen framtid kommer hela världens befolkning att leva digitala parallella liv på internet. En stor majoritet av dessa människor kommer att navigera på internet och sociala medier med hjälp av algoritmstyrda sökmotorer.

I dag är mängden information som genereras och presenteras på internet så pass stor att det inte hade varit realistiskt att sälla genom den manuellt. Med hjälp av algoritmer väljer företag som Google eller Facebook ut den data som de tror passar just dig bäst. I denna stund pågår således en tävling mellan ett antal företag om vilket av dem som vet mest om oss. När du gör en sökning på Google sparas en mängd information för att göra framtida sökningar ännu bättre. Mer personifierade. Men med personifieringen sker också någonting annat. Vi kan löpa risk att hamna i så kallade filterbubblor.

Betyder denna filtreringen att vi isoleras från vissa typer av information? Upplever användare sig begränsade när det kommer till exempelvis motsägande perspektiv eller potentiella intressen? Kanske är våra sociala medier till och med utformade för att bejaka vår mänskligt medfödda bekvämlighet. När någonting fungerar så finns det väl ingen poäng med att ändra på det?

Problemet ligger troligtvis på ett djupare plan än så. Kanske är det så att den teknologi som i dag används på daglig basis är alltför avancerad för användaren att förstå. Eller så bryr vi oss helt enkelt inte om att vår information samlas och sparas i serverkluster för att förbättra försäljningen av annonser eller nyheter som vi potentiellt är mest intresserade av. Kanske är det som är mest intressant inte det som är allra viktigast för oss, men med en förvrängd verklighet kan det vara nästintill omöjligt att avgöra vad som är intressant och vad som är viktigt.

¹ D. Chaffey, *Global Social Media Research Summary 2018*, 2018, hämtad 9 maj 2018 via <https://www.smartinsights.com/social-media-marketing/social-media-strategy/new-global-social-media-research/>

När det gäller nyheter och information gällande exempelvis politik är det oerhört viktigt att inte låta sig isoleras, vare sig det är på grund av selektiv exponering eller en algoritm som sällar ut värdefulla data. För att en demokrati ska fungera så måste dess medborgare se och höra ett brett utbud av ämnen och idéer. Möjligheten att nu enkelt kunna filtrera bort information väcker allvarliga frågor om onlinebeteenden och riskerna som vi och våra demokratiska skyldigheter ställs inför.²

Ämnet filterbubblor är intressant för att det potentiellt rör alla som använder sig av internet och sociala medier. Ändå är det ett förvånansvärt utforskat område, med tanke på hur utbredd användarbasen av sociala medier och internet överlag är.

1.1 Bakgrund

1.1.1 Vad är filterbubblor?

För att förklara begreppet filterbubbla behövs först en kortare genomgång av Googles förändring av sökmotorns algoritm. I december 2009 uppdaterade Google sin sökalgoritm, något som gick obemärkt förbi de flesta, men kallades av teknologen och journalisten Danny Sullivan³ för ”the biggest change that has ever happened in search engines”.⁴ och förändringen innebar att Google från och med då satte den nya standarden för sökmotorer, nämligen personaliserade sökresultat baserade på vad man har sökt på och vad för sidor man har besökt tidigare.⁵

Personaliseringen resulterar inte bara i att vi får olika sökresultat i sökmotorer, utan vi får även personaliserade nyhetsflöden via till exempel Facebook och Twitter. Algoritmerna som styr detta fungerar som så att de antar att vi gillar det vi klickar på, och ogillar det vi inte klickar på.⁶ Begreppet filterbubbla förklarar vad som sker när

² C. Sunstein, *#Republic: Democracy in the Age of Social Media*, Princeton, Princeton University Press, 2017, s. ix

³ [https://en.wikipedia.org/wiki/Danny_Sullivan_\(technologist\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Danny_Sullivan_(technologist)) (hämtad 7 april 2018)

⁴ D. Sullivan, *Google's Personalized Results: The "New Normal" That Deserves Extraordinary Attention*, Search Engine Land, 2009, hämtad 7 april 2018 via <https://searchengineland.com/googles-personalized-results-the-new-normal-31290>

⁵ Ibid.

⁶ P. Grankvist, *En värld av filterbubblor*, Malmö, United Stories Publishing, 2017, s. 18

flöden personaliseras och saker vi antas inte gilla filtreras bort - man hamnar i en bubbla av information som skraddarsyttts efter ens egna intressen. Mer ingående förklaras filterbubblor och personalisering i kapitlen tidigare forskning respektive teoretiska utgångspunkter.

1.1.2 Faror med filterbubblor

Det kan vara bekvämt att ta del av saker som intresserar en på ett enkelt sätt, där de bara dyker upp i ens flöde utan att man aktivt behöver söka upp dem. Det är dock inte bara bra att ta del av enkom det man vill ta del av, och bara träffa likasinnade via internet. Utan även likasinnade med dåliga intentioner kan mötas och sporra varandra till att begå illdåd på grund av filterbubblans polarisering. Det kan innebära en stor fara att bli exponerad för information som inte ifrågasätter ens världsbild, och kan i slutändan betyda någonting dåligt för oss människor och samhället i stort.⁷

1.1.3 Demokratiska utmaningar i sociala medier

Som tidigare nämnt i inledningen så ökar antalet internetanvändare och användare av sociala medier. Jesper Strömbäck skriver i boken *Medielandskapet* att vi aldrig har haft så omfattande utbud av medier som idag, det har aldrig varit så lätt för människor att hitta den information de söker, och människor har aldrig haft lika stor frihet att bestämma när, var och hur de tar del av olika medier och medieutbud.⁸ Från ett demokratiskt perspektiv menar Strömbäck att det finns många skäl att välkomna den utveckling som skett i och med nya mediers framkomst. Men samtidigt menar han att medieutvecklingen rymmer en annan sida som är lika viktig att se och förstå som de ökade möjligheter som medieutvecklingen har inneburit. Strömbäck menar att det finns en risk för att det ökade medieutbudet och de stora valmöjligheterna i detta överflöd av information av vad vi kan konsumera också ger ökade kunskapsklyftor. Vilket i förlängningen mindre politisk jämlikhet, vilket är ett demokratiskt problem.⁹ Detta förklaras även det mer ingående i kapitlet teoretiska utgångspunkter.

⁷ P. Grankvist, *En värld av filterbubblor*, s. 19

⁸ J. Strömbäck, *Det förändrade medielandskapets utmaningar*, i K. Almqvist (red.), *Medielandskapet*, Stockholm, Axess Publishing, 2016, s. 49

⁹ *Ibid.*, s. 49, 53-56

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att utifrån enskilda intervjuer med unga män och kvinnor mellan 18-28 år, och teorier kopplade till demokrati och selektiv exponering, undersöka hur unga människor upplever filterbubblor samt om filterbubblor kan uppfattas som ett hot mot begreppet demokrati. Genom att undersöka unga människors sociala medievanor och deras syn på internet, nyheter och demokrati i relation till filterbubblor så ska vi försöka sammanställa en överskådlig bild av huruvida unga människor ser filterbubblor som en bekvämlighet, en begränsning och hot eller både och.

I denna uppsats har vi sökt svar på följande frågeställningar:

- Upplever användarna att de begränsas av eventuella filterbubblor i sociala medier? Anses det som ett problem?
- Kan filterbubblor anses vara ett hot mot demokrati, och uppfattar användarna av sociala medier det som ett hot mot demokrati?

2. Tidigare forskning

All tidigare forskning som vi har sökt och läst har på något sätt en koppling till filterbubblors påverkan på människor och hur våra världsbilder kan krympa och göra oss mer inskränkta när vi innesluts i dem. En del tidigare forskning har också en stark koppling till filterbubblor och dess påverkan på demokrati och på vilka sätt konceptet demokrati hotas av filterbubblor.

Så tidigt som på mitten av 90-talet och fram till mitten av 2000-talet kontrade kritiker den allmänna tanken att sökmotorer är opartiska eller objektiva. 1996 skrev Batya Friedman och Helen Nissenbaum om med- och omedveten partiskhet i datorsystem.¹⁰ De undersökte flygreserveringar och hur systemen prioriterade olika reserveringar baserat på olika kriterier. De kom fram till att den tidens datorteknologier har vissa inbyggda funktioner som favoriserar vissa (diskriminerande) värderingar över andra.¹¹

Engin Bozdag har skrivit i sin doktorsavhandling, vid namn *Bursting the Filter Bubble: Democracy, Design, and Ethics*, om filterbubblor och deras relation till olika demokratimodeller och hur de hotas av filterbubblor.¹² Vi vill hävda att det främst är den deliberativa demokratimodellen som är aktuell för den här uppsatsen, eftersom den dels skulle kunna anses vara en slags motpol till den personaliserade och filtrerade verklighet vi genomlever online och dels eftersom det vi gör när vi diskuterar olika ämnen på sociala medier kan anses vara just deliberativ demokrati.¹³ James S. Fishkin har under en stor del av sin karriär skrivit om deliberativ demokrati och kravbilderna på den.¹⁴

¹⁰ B. Friedman, H. Nissenbaum, *Bias in Computer Systems*, 1996, hämtad 9 maj via <https://www.nyu.edu/projects/nissenbaum/papers/biasincomputers.pdf>

¹¹ E. N. Zalta, (red.), och H. Tavani, *Search Engines and Ethics*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2016, hämtad 9 maj 2018 via <https://plato.stanford.edu/archives/fall2016/entries/ethics-search/#SearEngiBiasProbOpac>

¹² E. Bozdag, *Bursting the Filter Bubble: Democracy, Design, And Ethics*, Delft, Delft University of Technology, 2015, s. 58

¹³ Ibid.

¹⁴ J. S. Fishkin, *When the People Speak: Deliberative Democracy and Public Consultation*, Oxford, Oxford University Press, 33-34

År 2002, när internet och sökalgoritmer på många sätt fortfarande var i sin linda, skrev Cass Sunstein, professor i juridik vid Harvard University, boken *Republic.com*. I den påbörjade han sin diskurs om internet och de faror som kommunikation över internet kan bringa. En första uppföljare kom ut 2007 (*Republic.com 2.0*) och en andra så sent som 2017 vid namnet *#Republic*. De nyare iterationerna uppdaterar kapitlen i takt med internetteknologins utveckling. Sunstein diskuterar problem som kommunikation på internet kan medföra: gruppolarisering¹⁵ och olika former av cyberkaskader¹⁶. Han nämner också hur människor har en naturlig tendens att närma sig likasinnade, men att denna tendensen dämpas i ett samhälle med mångfald. Det är när arkitekturen fungerar för att kontrollera flödet av information på specifika sätt som man löper risk att filtrera bort värdefull information.¹⁷ Han drar slutsatsen att en välfungerande demokrati kompromissas av ett fragmenterat kommunikationssystem.¹⁸

På Lunds Universitet skrevs 2016 en rapport av Jutta Haider och Olof Sundin på uppdrag av Kansliet för strategi- och framtidsfrågor (Regeringskansliet). I rapporten beskriver författarna både positiva och negativa aspekter av filterbubblor.¹⁹ Mer specifika (och personliga) flöden anses vara positiva baserat på att man enklare hittar relevant material i den enorma uppsjö av information som finns tillgänglig, medan de negativa aspekterna blir att det som användaren söker på riskerar att bara bekräfta användarens världsbild. Detta eftersom algoritmen prioriterar sådant som användaren håller med om.

Det går inte att utelämna Eli Pariser, för allmänheten ytterst betydelsefulla bok, *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. Även om fenomenet har existerat länge så myntade Pariser själv uttrycket "filterbubbla" i boken. Pariser är ingen regelrätt forskare, men är en del av den alarmistiska diskursen mot filterbubblor och hotet de utgör mot användare av sociala medier. Pariser har i sin bok intervjuat mjukvaruingenjörer, sociologer och entreprenörer inom sociala medier och

¹⁵ C. Sunstein, *#Republic: Democracy in the Age of Social Media*, Princeton University Press, 2017, s. 59-60

¹⁶ *Ibid.*, s. 98-100

¹⁷ *Ibid.*, s. 2

¹⁸ *Ibid.*, s. 213

¹⁹ J. Haider och O. Sundin, *Algoritmer i samhället*, Stockholm, Kansliet för strategi- och samtidsfrågor, Regeringskansliet, 2016, hämtad 9 maj 2018 via <http://portal.research.lu.se/ws/files/5962122/8851333.pdf>

algoritm-baserade tjänster.²⁰ Parisers värde ligger i hur han och den har lyckats öppna vanliga människors ögon för ämnet filterbubblor. Den kan vara ett första steg mot en medvetenhet om att vad man gör online kan ha konkreta konsekvenser som kan leda till både polarisering och isolering, men också kan vara ett reellt hot mot det demokratiska idealet - en genuint gemensam verklighet där olika åsikter går ihop och tillsammans förbättrar människors liv.

²⁰ E. Pariser, *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*, New York, The Penguin Press, 2011, s. 12-13

3. Teoretiska utgångspunkter

Teoridelen ämnar att sammankoppla vårt syfte med olika teoretiska utgångspunkter som kan hjälpa till att besvara våra frågeställningar. Huvudsakligen utgår vi från selektiv exponeringsteorin och ett antal koncept som har ett för uppsatsen relevant samband med frågeställningarna.

3.1 Filterbubblor och demokrati

Det allra största hotet mot demokrati och frihet menar Cass Sunstein är censur.²¹ Inte enbart statlig censur, utan Sunstein menar att en fungerande demokrati måste uppfylla två krav för att kunna anses vara demokratiska: 1) exponering för oförutsett material och 2) ett brett spektrum av delade upplevelser. Cass Sunstein och Engin Bozdog nämner båda deliberativ demokrati i sina verk. Sunstein menar att offentliga diskussioner historiskt har skett på gathörn, i parker eller andra öppna platser, men att offentliga diskussioner också numera existerar online. Begreppet “deliberativ demokrati” betyder enligt Bozdog specifikt: “decision making by discussion among free and equal citizens”²². Medborgare adresserar alltså samhällsproblem och frågor av allmänt intresse genom att tillsammans komma fram till om hur man bäst ska lösa dessa problem²³. Sådan diskurs sker dagligen på appar som Twitter och Instagram.

James S. Fishkin, professor i kommunikation vid Stanford University, har lagt fem förutsättningar för att deliberativ demokrati ska kunna fungera och anses vara kvalitativ:

- ”1. *Information*: The extent to which participants are given access to reasonably accurate information that they believe to be relevant to the issue
2. *Substantive balance*: The extent to which arguments offered by one side or from one perspective are answered by considerations offered by those who hold other perspectives
3. *Diversity*: The extent to which the major positions in the public are represented by the participants in the discussion

²¹ C. Sunstein, *#Republic*, s. 4

²² E. Bozdog, *Bursting the Filter Bubble*, s. 58

²³ Ibid.

4. *Conscientiousness*: The extent to which participants sincerely weigh the merits of the arguments

5. *Equal consideration*: The extent to which arguments offered by all participants are considered on the merits regardless of which participants offer them.²⁴

Genom att i hög grad uppnå dessa förutsättningar kan man skilja på vanlig diskussion och just deliberativ demokrati.²⁵

3.2 Personalisering

Personalisering är ett sätt att filtrera information online som används av en myriad olika tjänster. Bozdag skriver: "Most personalization systems are based on some type of user profile, a data instance of a user model that is applied to adaptive interactive systems. User profiles may include demographic information, (e.g., name, age, country, education level), and may also represent the interests or preferences of either a group of users or a single person".²⁶ Målet med user profiling är att samla information om vilka ämnen som användaren är intresserad av och hur länge de uppvisat detta intresse, för att senare kunna förbättra kvaliteten av åtkomsten av liknande information och för att lättare kunna antyda användarens intentioner.²⁷

Dessa personaliserade filtreringar kan komma till uttryck på olika sätt på olika plattformar. Bozdag beskriver hur Google och Facebook har anammat personaliserade funktioner för att kunna hantera den ofantliga mängd av social information som hamnar på webben och att dessa funktioner är baserade på algoritmer som skräddarsyr information baserat på vad algoritmen tror användaren behöver, vill ha och vem användaren känner på webben.²⁸

Personaliseringen är väsentlig för uppsatsen eftersom det är ett begränsande fenomen som är både ständigt och outtröttligt pågående. Det är just begränsning eller filtrering som definierar en filterbubbla.

²⁴ J. Fishkin, *When the People Speak*, s. 33-34

²⁵ J. Fishkin, *When the People Speak*, s. 34

²⁶ E. Bozdag, *Bursting the Filter Bubble*, s. 17-19

²⁷ Ibid., s. 19

²⁸ Ibid., s. 14

3.3 Selektiv exponering och algoritmer i samspel

Selektiv exponering är en teori som menar att vi medvetet söker upp stimuli som stämmer överens med våra redan existerande uppfattningar. I *Communication Science Theory and Research* beskriver Marina Krmar beteendet specifikt som: "... behaviour that is deliberately performed to attain and sustain perceptual control of particular stimulus".²⁹ Enligt henne väljer vi olika sorters stimuli huvudsakligen baserat på fem olika motivationer. Vi har dock valt ut tre av dem för användning:

- “1. for affective and excitatory reasons, such as fleeting moods
2. due to internal personality and dispositional factors that drive our likes and interests.
3. for incidental reasons, such as what is available”³⁰

Selektiv exponering har också föreslagits av Leon Festinger som ett sätt för människor att minska kognitiv dissonans. Är dissonansen måttlig så letar personen upp information som sänker dissonans. Men om den är för hög så kan det till och med leda till att personen hittar information som stärker dissonansen.³¹

Selektiv exponeringsteorin kan alltså med framgång användas i denna uppsats som en grund i sökandet efter svar på våra frågeställningar eftersom det som tidigare nämnt är enklare än någonsin att välja ut exakt vad man vill och inte vill ta del av för information på internet via sociala medier. Personaliseringsalgoritmer opererar, enligt Cass Sunstein, i kombination med användarens utövande av just selektiv exponering i skapandet av filterbubblor.³²

3.4 Sammanfattning av teoretiska utgångspunkter

Filterbubblor och demokrati behandlar på vilka sätt filterbubblor kan vara ett problem för demokrati i allmänhet och deliberativ demokrati specifikt. Personalisering beskriver

²⁹ M. Krmar, D. Ewoldsen, A. Koerner, *Communication Science Theory and Research: An Advanced Introduction*, 2016, Routledge, s. 139

³⁰ Ibid.

³¹ D. Zillman, J. Bryant, *Selective Exposure to Communication*, London, Routledge, 2008, s. 12

³² C. Sunstein, *#Republic*, s. 4-6

processen av anpassandet av information som påbörjades med hjälp av exempelvis algoritmer. Den redogör för hur sådan personalisering kan bidra till begränsningar i informationsflöden och leda till filterbubblor. Selektiv exponering och algoritmer i samspel går genom hur vi användare själva har en tendens att välja ut material av olika anledningar, innan vi ens kommer i kontakt med en sökalgoritm.

4. Metod

4.1 Kvalitativa intervjuer

Vi har i den här studien använt oss av 15 kvalitativa intervjuer som metod för att samla in information från våra respondenter. Enligt Peter Esaiasson arbetar kvalitativa intervjuer med problemformuleringar som handlar om hur ett fenomen gestaltar sig.³³ Det är enligt Larsåke Larsson ett lämpligt tillvägagångssätt om man vill få fäste om människors enskilda uppfattningar, och genom intervjuer där respondenten aktivt skapar sin sociala värld och utformar berättelser om händelser tar forskaren del av information som ger en autentisk inblick i folks erfarenheter.³⁴ Intervjuer ger goda möjligheter till att samla in oväntade svar och ger möjligheten att följa upp svaren.³⁵ De kvalitativa intervjuerna ger enligt Marco Nilsson även respondenter större utrymme att förklara sina tankar gällande ämnet och gör det möjligt för intervjuaren att tolka och finna djupa meningar i datamaterialet.³⁶ Genom open-ended-frågor så tillåts respondenterna besvara frågorna på ett personligt och utförligt sätt för att påvisa deras åsikter och uppfattning, menar John W. Creswell.³⁷

Valet föll på att göra halvstrukturerade intervjuer med anledning av att det ger både struktur och flexibilitet. Flexibiliteten kommer från att svarsalternativen inte är fasta, som i en enkätundersökning, och bestäms av intervjupersonerna, vilket är viktigt när man söker djupare kunskap än vad som kan samlas in via enkätundersökningars begränsade svarsalternativ. Intervjupersoner som tillåts vädra sina tankar och åsikter kring ett ämne kan oftare vara mer informativa än en enkätundersökning.³⁸ Samtidigt är de strukturerade genom att intervjuaren ställer frågor till respondenten vilket gör att intervjuerna blir mer lika och underlättar när man sedan ska analysera svaren.³⁹

³³ P. Esaiasson, et al., *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 5:e uppl., Stockholm, 2017, s. 261

³⁴ L. Larsson (red.), M. Ekström, *Metoder i kommunikationsvetenskap*, 2:a uppl., Lund, Studentlitteratur, 2013, s. 53-55

³⁵ P. Esaiasson, et al., *Metodpraktikan*, s. 260

³⁶ M. Hjerm, S. Lindgren & M. Nilsson, *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*, 2:a uppl., Malmö, Gleerups, 2014, s. 149

³⁷ J. W. Creswell, *Research Design, Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*, 4:de uppl., London, Sage Publications, s. 19, 190

³⁸ M. Hjerm, S. Lindgren & M. Nilsson, *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys* s. 150

³⁹ Ibid.

Intervjuerna har följt en halvstrukturerad intervjumall (se bilaga), bestående av 13 frågor i samspel med diskussion med respondenterna och eventuella följdfrågor eller avvikningar från mallen. En intervjumall av den genren ska innehålla vissa ämnen och teman som man vill diskutera med respondenten men frågorna måste inte, enligt Inger Lindstedt, ha ställts i den ordning de är skrivna, utan det viktiga är att de har ställts och att respondenterna har fått diskutera dem.⁴⁰ En grundregel för intervjumallar är att frågorna ska vara lätta att förstå, korta och sakna fackspråk. Ett enkelt kännetecken på en bra intervju är korta frågor och långa svar.⁴¹

Intervjumallen har skapats med hjälp av tidigare nämnda utgångspunkterna och är modellerad efter den intervjumall Nilsson presenterar i boken *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*.⁴² De teman vi använt oss av är: 1) Nyheter, politik och sociala medier, 2) Begränsningar i sociala medier och 3) Filterbubblor. Alla tre teman anknyter till filterbubblor men på olika sätt. Samtliga frågor i intervjumallen har ställts till samtliga respondenter, oavsett hur mycket diskussion som skett utanför mallen. Intervjupersonerna har fått besvara frågor om hur de upplever filterbubblor, hur de använder sociala medier och deras nyhetsvanor.

4.2 Kvalitativ textanalys

För att analysera transkriberingarna av intervjuerna så har vi använt oss av en kvalitativ textanalys. Det används för att kunna ta fram det mest betydelsefulla innehållet ur intervjuerna genom att noggrant läsa textens delar, helhet och kontexten den ingår i. Det är viktigt att läsa noggrant för att det man söker svar på i innehållet kan ligga dolt i texten och endast upptäckas med hjälp av intensiv läsning och analytiska verktyg.⁴³

Med hjälp av kvalitativ textanalys kommer vi att kunna urskilja samband och eventuella skillnader hos informanterna. Metoden hjälper oss att kunna tolka texten och därmed få

⁴⁰ I. Lindstedt, *Forskningens hantverk*, Lund, Studentlitteratur, 2017, s. 211

⁴¹ P. Esaiasson, et al., *Metodpraktikan*, s. 274

⁴² M. Hjerm, S. Lindgren & M. Nilsson, *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*, s. 158-160

⁴³ P. Esaiasson, et al., *Metodpraktikan*, s. 211

en bättre bild av hur intervjupersonerna upplever filterbubblor ur sina respektive perspektiv samt koppla svaren till tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter.

4.3 Forskningsetik

Man är enligt Lindstedt skyldig att informera alla personer som är en del av ens forskning, vilka villkor de har i sitt medverkande, samt deras uppgift i undersökningen. Man måste berätta syftet med undersökningen och förklara att alla uppgifter som samlas in enbart kommer att användas i forskningssyfte.⁴⁴ Samtyckeskravet har också varit av stor vikt för vår uppsats. Det innebär att informanten går med på att deras uppgifter kommer att vara offentliga och användas i uppsatsen.⁴⁵ Samtliga intervjupersoner fick i samband med förfrågning om deltagande i intervju all information om själva intervjun. Vad den handlar om, att det spelas in och transkriberas och användas i forskningssyfte, samt att de kommer att hållas anonyma genom att deras namn ersätts med en pseudonym. Alla uppgifter om intervjupersonerna har behandlats med konfidentialitet, personuppgifter skrivs inte ut och har förvarats på en plats där enbart författarna kommer åt dem, något Lindstedt menar är viktigt.⁴⁶

⁴⁴ I. Lindstedt, *Forskningens hantverk*, s. 51

⁴⁵ Ibid., s. 52

⁴⁶ Ibid., s. 52-53

5. Material

Materialet som använts i vår undersökning är 15 intervjuer med både män och kvinnor mellan 18 och 28 år. Att valet föll på just den åldersgruppen beror på att vi tror att det är vanligare att de använder sociala medier mest och att de tar del av nyheter mer frekvent via sociala medier än äldre och yngre åldersgrupper. Enligt en studie från Pew Research Center, som undersökte användandet av sociala medier år 2018, så använder 71% av amerikaner i åldersgruppen 18-24 Instagram, och 45% använder Twitter.⁴⁷ Vi valde dock att utöka åldersgruppen för att kunna ta del av en större urvalsgrupp.

Urvalet av respondenter gjordes genom en blandning av bekvämlighets- och snöbollsurval. Ett bekvämlighetsurval är enligt Alan Bryman en urvalsprincip där man kontakter personer i sin direkta närhet för att och ber dem ställa upp i en undersökning⁴⁸ medan ett snöbollsurval är en princip där man ber en respondent peka mot en annan respondent som faller in i urvalsramen och ber sedan den personen peka en vidare mot andra respondenter och så vidare.⁴⁹ Vi började med att tillfråga våra vänner och bekanta som föll inom urvalsramen om de skulle vilja ställa upp på en intervju. Därefter bad vi dessa att rekommendera någon ur deras bekantskapskrets som också föll inför urvalsramen. När vi fått kontakt med de rekommenderade personerna tillfrågades de om de ville ställa upp på en intervju och de fick i sin tur rekommendera ytterligare personer i sin närhet till studien.

Detta resulterade i 15 personer som var villiga att ställa upp på intervjuer. Av de 15 så har vi gjort 5 intervjuer vardera, och använde samma intervjumall som utgångspunkt. 5 stycken av dem var kvinnor och 10 stycken var män. Av dessa 15 personer så studerar 10 och de resterande 5 arbetar. Den yngsta av respondenterna var 20 år och den äldsta var 27 år.

Intervjuerna har skett både via personliga möten och över telefon, anledningen till telefonintervjuer beror på att vissa respondenter bor i andra delar av Sverige så i de

⁴⁷ A. Smith och M. Anderson, *Social Media Use in 2018*, Pew Research Center, 2018, hämtad 20 april 2018 via <http://www.pewinternet.org/2018/03/01/social-media-use-in-2018/>

⁴⁸ A. Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Malmö, Liber, 2002, s. 114

⁴⁹ P. Esaiasson et al., *Metodpraktikan*, s. 267

fallen har intervjuerna för enkelhetens skull skett över telefon. Totalt blev det 6 telefonintervjuer och 9 personliga intervjuer. Samtliga intervjuer spelades in för att transkriberas och sedan analyseras för att kunna upptäcka samband eller olikheter mellan respondenternas svar. Inspelningarna har skett med hjälp av iPhones standardapp Röstmemon och transkriberingarna har av konfidentialitetsskäl skett i Microsoft Word och Apples ordbehandlare Pages. Intervjuerna har varit av varierande längd, men har en snittid på ungefär 20 minuter.

6. Resultat

Av de 15 respondenter som intervjuats inför denna uppsats så uppgav samtliga att de använder sig av sociala medier. De mest populära sociala medierna visade sig vara Instagram, Facebook, Twitter och Snapchat, även Reddit förekom i några enstaka fall.

Varje dag, flera gånger om dagen. Facebook, Twitter, Instagram och Snapchat. På jobbet har jag Twitter igång på andra skärmen hela dagen, för jobbrelaterade grejer. - Jesper, 25 år

Trots att samtliga använde sig av sociala medier på daglig basis så var det bara elva stycken som använde nyhetsappar eller sociala medier, alternativt båda två, för att ta del av nyhetsrapportering. Några respondenter använder sig av de webbaserade versionerna av de rikstäckande svenska tidningarna, varav några av dem även läste lokala nyheter på detta vis. Enbart en av respondenterna svarade att den tar del av nyheter via radio, och det skedde enkom under arbetstid, och ytterligare en läste ingen tidning alls, varken på webb eller i fysisk form.

Asså jag kollar ju mest nyheter på Aftonbladets app, lite på webbläsaren och liiite i tidning, men absolut mest i app skulle jag säga. - Beatrice, 23 år

På frågan varför hon valde att använda sig primärt av appar som nyhetskälla var svaret ganska självklart, anledningen berodde på att det är ett smidigt sätt.

Det är lättillgängligt och bekvämare än de andra sätten, jag har ju liksom alltid mobilen med mig och om jag åker tunnelbana eller typ kollar på tv så kan jag kolla lite. - Beatrice, 23 år

Det visade sig vara förvånansvärt få respondenter som använde sociala medier till att aktivt ta del av politiskt innehåll. På frågan huruvida de följer några politiska opinionsbildare i sociala medier rådde det lite delade meningar, åtta av respondenterna uppgav att de gjorde det, främst via Twitter, medan sju stycken inte kände igen sig i det. En av respondenterna berättade att hon hade följt en opinionsbildare strax efter att #MeToo börjat florera i sociala medier, och nyhetsmedier.

Nej. Jag har gjort tidigare, men jag slutade. Jag avföljde henne. Jag började följa henne när MeToo-kampanjen blev stor, men sen avföljde jag henne för hon var riktigt dryg i sitt sätt att skriva. - Elise, 23 år

Samtidigt berättade en annan respondent att han följer många olika opinionsbildare, men att det framförallt var på Twitter, en tjänst som efter intervjuerna visade sig användas mer frekvent av politiskt aktiva användare än, säg, Instagram.

Ja, jag följer alla riksdagspartiers twitterkonton och många politiker, allt från höger- till vänsterkanten. - Alexander, 25 år

Även fast fler än hälften av respondenterna rapporterade att de inte följde politiska opinionsbildare i sociala medier, så upplevde majoriteten av respondenterna, elva stycken, ändå att de ibland ser nyheter eller inlägg från privatpersoner där de inte delar åsikterna som presenteras, främst via Facebook.

Ja, främst på Facebook, där dyker det ibland upp lite artiklar från gamla kompisar och typ kollegor om så här invandringspolitik som de tror är seriösa, men som bara är rasistiska. Annars ser jag det inte. - Ellen, 24 år

Medan vissa upplevde att det ibland dök upp åsikter i sina flöden där de inte håller med, så uppgav två av respondenterna att de valde att inte begränsa sig själva, och inte såg några problem med att följa personer där deras åsikter var annorlunda än de egna på grund av ett stort politiskt intresse samt att de ville få en nyanserad bild av verkligheten. I ett av fallen valde individen i fråga aktivt att ha kvar de personerna på sin Facebook som han inte delade åsikter med, detta med anledning av att han upplever att deras åsikter inte påverkar honom, utan snarare bara såg det ibland, vilket inte stör honom.

Lite grann. Inte så mycket som jag kanske trodde. Det känns som att det är väldigt många som har pratat om många rasister och sådär som dom har i sina flöden, hur trötta dom är på det och så vidare. Det har väl jag med. Där jag kommer från finns det en del sådana rötägg. Jag tror dock inte att det är så bra att bara klippa ut dom där ur sitt liv helt och hållet, och det har jag ju inte

heller. Tänk på tiden precis efter valet 2014 när folk sa att dom skulle ta bort alla rasister från sociala medier och flytta från landet. Dom där människorna kommer ju fortfarande att finnas kvar, bara för att man tar bort dem från sociala medier så betyder det inte att dom försvinner. Så känns det som att många tänker. Att problemet är ur världen om man inte längre ser det.
- Josef, 23 år

En av de två respondenterna tyckte till och med att det kunde vara underhållande att få ta del av andra politiska åsikter än sina egna.

Jag tycker det är kul att läsa folks inlägg. Kanske specifikt politiska inlägg, för vissa människor har en tendens att bli jäkligt galna när de får en plattform att skrika från. Det här gäller både höger- och vänstertyper. - Arvid, 27 år

Det upplevs i dessa fall inte som ett problem att bli exponerad för andra åsikter än sina egna, utan snarare som att en aktiv begränsning ökar klyftorna. De respondenterna ser det som en samhällelig plikt att ta del av så mycket som möjligt för att få ta del av så många åsikter som möjligt, för att kunna skapa sin egen världsbild utifrån detta. De respondenter som inte såg några kontrasterande inlägg berättade även att de inte hade särskilt stort politiskt intresse, utan att det mest gick dem förbi, speciellt vad gäller tidningar. Flera respondenter vittnade om att det inte spelar någon roll vilken politiskt ståndpunkt en tidning har, och att de inte läser ledarsidan, utan att det viktiga när de letar upp nyheter är själva nyheterna.

Nej, ska man se till ledarsidorna i tidningarna så läser jag inte dem. Och nej alltså inte mer än de nyheter som får genomslagskraft annars läser jag inte speciellt mycket om vad människor har att säga. Jag är inte så speciellt politiskt intresserad så jag vill inte gräva ner mig så djupt i det så jag är mer... intresserad av politik på ytan bara. Jag kanske har varit mer intresserad nu när det börjar bli val men annars inte - Masse, 24 år

Några av respondenterna berättade att trots att de inte följer människor med annorlunda politiska åsikter än dem själva så har de fortfarande möjligheten att aktivt leta upp sådana konton för att exponera sig för oliktankande innehåll.

Nej, det skulle jag inte säga. Jag vet inte riktigt vad alla tidningar har för politisk åsikt, för typ ledarsidan läser jag aldrig. Och jag följer inte så många personer som jag inte känner, men jag kan ju fortfarande gå in och kolla på sådana konton. Det är väl klart att de kan göra något politiskt statement så, men nä, jag följer inte så jättemycket som är politiskt. Och jag är inte så insatt i det heller. Jag antar att det är därför jag inte följer sånt, för att jag inte är intresserad av det. - Beatrice, 23 år

Samtidigt som de flesta inte ansåg sig se något som strider politiskt mot deras åsikter i sina flöden så var det fler än hälften, åtta stycken, som faktiskt följde personer som inte delade deras politiska åsikt.

Nja, det är inte så uppenbart. Jag har väl inte nåt polariserat synsätt på politiken, asså jag följer ju både Hanif Bali [(M)] och Jonas Sjöstedt [(V)], men jag tycker inte att jag uppenbart inte håller med någon av dem. Jag tycker båda två har sina rätt och fel sådär. - Jesper, 25 år

De flesta, tolv respondenter, menade att deras vänner i sociala medier inte delade särskilt mycket politiskt innehåll. Även de som inte följde politiska konton i sociala medier kunde fortfarande se sina vänner lägga ut material som var politiskt. På frågan vad deras vänner delar för innehåll i sociala medier, och huruvida det stämmer överens med individens politiska uppfattning svarade en respondent att hon främst upplevde en vän som mer frekvent i sina delningar, och att hon förmodligen skulle välja bort det om de inte var vänner.

Det vanliga väl. Selfies och mat nästan uteslutet. Några lägger ut lite politiska grejer. Jag har en kompis som lägger ut massa saker om djurplågeri och sånt. Det tycker jag inte är fel alls, men om hon inte hade varit min kompis så hade jag nog inte orkat med det. Jag har en Canada Goose-jacka hemma... Jag kan tycka att det där är lite överdrivet att hålla på att lägga upp hemska bilder på djur och sånt. - Elise, 23 år

Respondenter som har vänner i sociala medier där det delas politiskt innehåll, även om det bara var sporadiskt, menar att när det skedde så var det oftast av samma åsikt som de själva hade. Tre av respondenterna såg det oftare än resterande tolv. På samma fråga som ovan så svarade två av respondenterna att det ofta dök upp inlägg som kom från vänsterkanten.

På Facebook är det det, typ det politiska budskapet, majoriteten är ju åt vänstern. Och ser jag något som är öppet typ främlingsfientligt så sticker det ju ut i mängden jättemycket, det är sällan jag ser sånt i mitt flöde. - Jesper, 25 år

Asså mina vänner är inte särskilt politiska, men då och då kan det komma upp en text som slår mot högern liksom. Ibland slinker det igenom någon text som jag inte håller med om. - Alexander, 25 år

Majoriteten av respondenterna, 14 av 15, märkte av någon slags begränsning på sociala medier. De flesta syftade då på begränsningar i deras Instagram-flöden. Flera av respondenterna påpekade att de ofta såg många liknande bilder och inlägg i deras flöden. Följande två exempelcitater reflekterar två olika perspektiv på begränsningar. Den första respondenten hade tidigare inte alls reflekterat över begränsningarna på sociala medier och var inte lika bekymrad över dem som den andra. Medan den andra respondenten hade insett hur mycket snarlikt material som dök upp i hans flöde.

Jag har inte tänkt på det men eftersom jag följer många bloggare så får jag oftast bara upp bloggare i mitt flöde på Instagram vilket i sig kan ses som en begränsning. Men det är ju samtidigt kanske det jag vill se. - Paulina, 20 år

Ja, men det har jag tänkt på, det kommer ju upp mycket sånt som jag redan följer i mina förslag, jag följer ju mycket konton som handlar om golf och bilar till exempel. Och det är ju bara sånt som föreslås också, man blir ju väldigt låst till det man är intresserad av. Asså man får ju inte se något annat. - Erik, 23 år

På frågan om respondenterna såg mindre av en viss typ av inlägg så svarade de flesta att det just var en viss typ av inlägg som de såg mindre av. Följande citat är exempel på hur

begränsningar märktes av. Det rörde sig främst om avsaknaden av vissa personers inlägg snarare än inläggets innehåll.

Ja alltså, det känns ju som man ser mindre inlägg från polare på Instagram till exempel, kanske är det för att jag följer mycket annat också. Det blir ju så att det [polarna] filtreras bort, asså, det är ju inte i kronologisk ordning nu för tiden. Så man missar nog ganska mycket inlägg på grund av sånt. - Erik, 23 år

En annan person menade på att det är på grund av en slags gilla-algoritm som vissa inlägg inte syntes lika mycket i flödet.

Nja, jag märker ju att vissa personer ser jag ju oftare, typ högre upp. Men det är väl för att jag gillar deras inlägg eller bilder liksom. Inte typ av inlägg har jag märkt någon skillnad på, men personer eller sidor snarare. - Jesper, 25 år

De flesta respondenterna, 12 av 15, menade på att de aktivt hade begränsat sina flöden, där vissa gjorde aktiva val av att dölja vissa inlägg och personers inlägg medan andra menade på att plattformen redan var begränsad och det aktiva valet sker efter att det sociala mediet redan gjort en filtrering.

På Twitter och Instagram, där är det verkligen fritt fram själv att välja. Så klart filtrerar jag själv också. Men samtidigt... Startpunkten är redan begränsad om du förstår vad jag menar. Jag kan bara filtrera eller begränsa mig utefter vad som finns kvar efter att sociala medier redan har gjort en filtrering. Det ger kanske lite sken av att man har kontroll. Det är nästan dystopiskt alltså. Man tror att man har kontroll över informationen som man tar del av medan man egentligen bara får välja mellan redan kalkylerad data. - Josef, 23 år

Asså på sätt och vis så har man väl gjort det. Det har väl blivit så nu när man bara följer sånt jag är intresserad av. Asså, det blir ju bara det som kommer upp i flödet och i förslagen. Så det blir ju som man har gjort det undermedvetet. - Erik, 23 år

Andra menade på att de själva gjort tydliga aktiva val genom att ta bort/blockerat personer på grund av att de inte vill se vad dessa personer lägger ut för inlägg på sociala medier.

Ja jag vet att jag har gjort det för jag har blockat halva min vänlista på Facebook haha. Så där får jag väl skylla mig själv då, men samtidigt tycker jag inte att det är något problem heller för att jag blockar ganska många av mina vänner på Facebook just för att jag inte använder det som nyhetsflöde eller titta vad folk gör, och dels för att vissa människor bara lägger ut skit men jag vill ändå kunna chatta med dem. Det har inget med politiska frågor att göra direkt, utan mer såhär: Min kompis har nyss fått barn och lägger ut bilder på sin bebis hela tiden och då blir det block liksom för jag orkar inte se det. - Jesper, 25 år

Ja, jag har ju tagit bort folk för att jag inte tycker om dom, som den här tjejen under MeToo-kampanjen. Så det har jag ju... (lång paus) ... Jag tror att man på något sätt vet att det är viktigt med andra åsikter, men eftersom... alltså det är så lätt att bara klippa bort någon ur ens liv. Man orkar inte bli bombarderad av sånt som man inte gillar. Då går man väl också miste om sådant som skulle kunna vara viktigt. - Elise, 23 år

Respondenterna uppgav varierande svar i frågan om internet eller sociala medier hade bidragit till en begränsning av information, där vissa menade på att internet har öppnat upp för massor av information medan andra menade på att det var just de sociala medierna som stod för begränsningen.

Nej det tycker jag inte. Sociala medier är ju en sak. Men internet som helhet har ju bidragit med så himla mycket bra grejer. Det sades väl när internet var rätt så nytt att det skulle revolutionera hela världen. Praktiskt taget oändlig tillgång till alla olika sorters åsikter och fakta. Sen har vissa delar av internet kanske blivit mer kommersialiserade. De följer inte människors bästa, utan går mer för vinst. Men det är ju inte oväntat, vi lever ändå i ett kapitalistiskt samhälle. - Joakim, 27 år

En annan respondent menade att internettjänsterna hade bidragit till en större begränsning men att vi alltid varit begränsade även utan internet.

Absolut, absolut. Jag tror det har bidragit mer än någonting annat egentligen. Alltså för man har ju alltid varit begränsad lite... även under analogt tider. Men möjligheten att begränsa sig själv är så himla mycket större nu med de här internettjänsterna. Så det tycker jag definitivt - Karl, 26 år

Tio respondenter kände till begreppet "filterbubblor" sedan tidigare, eller hade i alla fall hört talas om det, men var osäkra på om de hade rätt bild av begreppet. Ändå kunde nästan allihopa beskriva det relativt väl.

Ja, men jag har inte så bra koll på det.. Men det är väl liksom att det blir bortfiltrerat... sånt man inte vill se, så att om jag skulle ta bort folk från Facebook så behöver jag inte se det. I min bubbla kan jag filtrera bort det som jag inte vill se. - Ellen, 24 år

Ja, lite. Jag tror att det är så att ifall jag är inne, det har jag märkt, när jag vart inne och sökt på typ nå grejer på internet, typ Nike-skor till exempel. Då är jag inne och googlar runt lite, sen om jag går in på Instagram eller Facebook samma dag, eller dagen efter, så finns det oftast annonser uppe för Nike-skor i mitt flöde. Det är väl det jag tror att det är, filterbubblan liksom. De filtrerar så att det blir rätt, eller så att den information de tror jag vill ha kommer till mig. - Erik, 23 år

Var och en beskrev på ett eller annat sätt filterbubblor som en effekt av personalisering. Däremot fokuserade två av dem enbart på användarens möjlighet att filtrera - inte på filtreringen som sker automatiskt via algoritmer.

Ja. Om jag som amatör ska förklara begreppet själv så skulle jag väl säga att det är att det finns folk som kanske har någon sorts politisk åsikt eller annat som förenar dem och de följer varandra. Kanske inte nödvändigtvis att alla känner alla men att man får liksom bara nyheter som är vinklade åt det hållet som man sympatiserar med. I mitt bostadsområde finns en Facebook-grupp, och det är ju

ett klockrent exempel på en filterbubbla för här är det rödare än blod [politiskt] liksom. Och det märks ju ganska tydligt om man tittar i den gruppen, det är ju ingen som har någon avvikande åsikt direkt, många håller varandra om ryggen och har samma tankar och idéer. - Jesper, 25 år

Åsikterna visade sig vara delade gällande filterbubblor. De flesta tyckte att det fanns både positiva och negativa aspekter av fenomenet. Dels beskrev de bekvämligheten med en automatisk filtrering av den stora mängden data som existerar, och dels så nämndes en begränsning av deltagande i olika ämnen.

Det är positivt för att man mestadels ser sånt som man redan är intresserad av, man behöver inte själv hålla på och sälla ut saker. Sen kan det väl delvis vara dåligt också eftersom man inte breddar sin upplevelse. Det blir mer av sånt man redan gillar. Om filterbubblor fungerar så starkt som det sägs så borde jag ju egentligen aldrig få några nya perspektiv eller åsikter om saker jag inte redan är intresserad av. Det måste ju anses vara riktigt illa. Då hamnar vi ju längre och längre från varandra i åsikter. Helt plötsligt vaknar man en dag och så har ens gamla kompis en extrem åsikt. - Arvid, 27 år

En respondent beskrev hur chockad han blev första gången han insåg hur algoritmsystemet fungerade, men att han snabbt vände sig.

De första gångerna när det kom upp [riktade annonser] så blev man ju lite chockad innan man förstod vad det var. Då började man ju typ 'Fan vad sjukt att det här... Jag har ju precis sökt om det här, också kommer det upp på min telefon.' Eller så, men nu reagerar man väl inte så mycket på det längre. Nu är man väl så van vid det. - Erik, 23 år

Respondenten Joakim uppmärksammade att det i grunden faktiskt är ett val att använda tjänsterna, men erkände sedan att det kanske inte är så lätt ändå. Kännedomen om filterbubblor är nog fortfarande relativt begränsad.

I slutändan är det ju ett personligt val. Du väljer att gå online och du väljer att söka på det ena eller det andra. Sen är det nog problematiskt att kunskapen om

detta inte är så stor. Det är nog svårt att se det utifrån när man är inuti det. När man är inne i det så upplever man nog att det man tar del av är ganska objektivt och inte serverat till dig personligen. - Joakim, 27 år

Beatrice beskriver i sitt svar en känsla av att bli kontrollerad av den här osynliga algoritmen, nästan ett slags obehag av att alla ens handlingar granskas.

Det är klart att det är smidigt att man får upp det man är intresserad av, fast samtidigt så styrs man också av appen. På nåt vis kanske man blir mer intresserad av det. Man kanske egentligen skulle behöva se något annat för att få andra synsätt eller vad man ska säga. Det är ju lite läskigt, är det inte det? - Beatrice, 23 år

En respondent tyckte att filterbubblor var problematiska. Att människor har en tendens att inte kunna se tillräckligt långt framåt i tiden för att inse hur någonting som inte verkar skadligt i stunden faktiskt kan vara det.

Jag kan tycka att det är ett problem. Det måste det väl vara? Speciellt eftersom det inte verkar som att folk tänker på att det dom gör kan skada dem i längden. Vi bryr oss ju egentligen bara om nu, nu, nu. - Henrietta, 23 år

Även om inte alla respondenterna höll med varandra om att filterbubblor skulle kunna utgöra ett hot mot demokrati, så var de i alla fall överens om att filterbubblor är ett demokratiskt problem.

Jag tror det ändå. Man kan nog få en skev verklighetsbild. Titta på politiska händelser som hänt nyligen. Valet 2014 blev SD Sveriges tredje största parti, FI lyckades inte ens ta sig in i riksdagen efter en väldigt högljudd kampanj med mycket stöd på sociala medier. Så sent som valet i USA med Trump, där var det samma grej. Folk har en bild av verkligheten som inte stämmer överens med den faktiska verkligheten. Den informationen och kommunikationen som folk har tagit del av och liksom... känt av, den har visat sig inte stämma. Jag har inga bevis alls på det här, men det känns som en ganska stor indikation på att filterbubblor påverkar oss och att dom också kan vara något slags hot mot

demokrati. Eller inte ett direkt hot... det är kanske mer ett problem för demokrati som idé. Vi är i ett antal olika läger där det bara går rundgång. Vi är inte i kontakt med varandra. - Josef, 23 år

Respondenten Elise föreslog att om man är en sådan som inte aktivt följer politik i vardagen, eller bara är intresserad av höger- eller vänsterpolitik, så skulle man kunna bekämpa begränsningen genom att börja följa många olika politiska konton på sociala medier från båda sidorna av spektrumet, och att på så sätt bli mindre isolerad.

Sådana som jag har ingen koll alls på politik och sånt... men om man följer flera olika politiska konton så kanske man får en bättre bild av hur det verkligen är? Man måste ta del av alla sorters människors perspektiv. - Elise, 23 år

Ett annat förslag var att inte fastna för mycket i etern, utan att medvetet exponera sig för andra kanaler för information och kommunikation i vardagen.

Mångfald är viktigt. Därför tycker jag att det är bra att det fortfarande finns andra slags kanaler. Något så enkelt som att gå på stan hjälper till. Att bege sig ut i världen och se saker, prata med människor. Därför är jag inte säker på om det är ett så stort problem som det skulle kunna framstå som. Internet är en stor del av våra liv, men vi existerar ju faktiskt i den fysiska världen också. - Joakim, 27 år

Karl förklarade att han tyckte att filterbubblor kan snedvrída den digitala verkligheten till någonting som inte stämmer överens med den faktiska verkligheten. Han menade, precis som Elise, att mångfald är viktigt, att människor måste ha delade erfarenheter för att inte hamna på en väg som leder till polarisering.

Ja det tror jag, absolut. Kanske lång tid framåt men jag tror framförallt att det är ett hot mot demokratiska principer som liksom är... Demokrati hänger väl lite på att man har delad värld en delad objektiv värld man lever i , där man delar samma fakta och samma verklighet. Men med tanke på hur stor del av tiden som människor spenderar på internet och på sociala medier så kanske man kan få en ganska skev bild av verkligheten och då kanske man inte... uppfattar

verkligheten likadant och inte tar del av den informationen man behöver ta del av för att ha rätt bild av verkligheten. - Karl, 26 år

Ja, men typ... Säg att om man är typ vänster och bara följer och gillar sånt. Då får man väl bara se det positiva med vänstern och antagligen negativa om högern. Så man får inte reda på vad som kan vara positivt med höger om man är vänster och tvärtom. Man blir liksom så fast i sin egen värld. - Ellen, 24 år

Erik menade att under valtider är det speciellt märkbart hur uppdelat sociala medier blir. Att man kanske speciellt då ska försöka extra noga att inte bara söka upp det som bekräftar ens egna redan existerande åsikter.

Så här under valtider kan det nog vara ett problem. De som söker på till exempel sossarna och har mycket sånt folk i sitt flöde, de får nog bara den sidan av det också. Det är inte så att det kommer komma mycket om Moderaterna då eller något annat parti, då blir det väl mer åt vänsterhållet som kommer upp. Och det blir väl lite problematiskt, men det beror väl på hur man är som person då. Är man ung kanske man vill utforska liksom vilket parti man helst vill ha, så i det fallet är det väl kanske inte så bra om man bara får upp en sida till slut. - Erik, 23 år

Majoriteten av respondenterna upplevde filterbubblor främst som någonting negativt. En utstickare tyckte dock att det positiva övervägde det negativa. Hans prioritet var att få se det som han hade intresse av och var till och med tacksam för filtreringen.

Jag är nog mer positiv än negativ till det. Jag tycker ändå det är bra, asså att sortera content utifrån mina intressen och behov tycker jag är ganska skönt. Jag vill ju se information på nätet som är intressant för mig och om sociala medier kan hjälpa mig med det så är jag ju bara tacksam. - Jesper, 25 år

Överlag finns det ett mönster av vardaglig okunskap eller ointresse av filterbubblors påverkan på demokrati. De två ämnena är ingenting som respondenterna tidigare har sammankopplat själva. Först under intervjuerna har de flesta respondenterna funderat över problematiken kring filterbubblor och hur de påverkar kriterierna för demokrati.

Uppfattningen bland många respondenter är att när de ställs inför frågan så håller dem med, men att det är långt från ett prioriterat problem i vardagen. En del ansåg att fördelarna med filtrering var tillräckligt bekväma för att överväga nackdelarna.

Vissa var däremot naturligt skeptiska till fenomenet. En syftade på hur dessa filtreringsalgoritmer uteslutande används för vinstdrift och att man inte kan lita på att ett vinstdrivande företag är intresserade av vad som är bäst för användaren eller demokratiska principer.

7. Analys

Som intervjuerna påvisade så märker majoriteten av respondenterna att de blir begränsade i sociala medier antingen självmant genom att välja bort vissa saker, eller som en effekt av personalisering. Alltså det som sker när algoritmer väljer vilka medier den tror att de vill ta del av och vilka de inte vill ta del av. Det gjorde sig tydligt specifikt via Instagram, där de reagerat på att de får förslag på innehåll som är väldigt likt det de redan tar del av. Användare av den sortens medier blir begränsade genom personalisering på grund av att algoritmerna väljer ut det som passar individen bäst utefter vad den har besökt tidigare och filtrerar bort. Det gör att algoritmerna hjälper till att begränsa den mängd omväxlande information som en person kan ta del av via internet, och som de flesta respondenter säger så begränsas de till det som de brukar ta del av. Med hjälp av selektiv exponeringsteorin kan vi där se samband mellan respondenternas känslor kring personalisering och det Krcmar menar är en begränsning utifrån våra personligheter och vår förmåga att kunna påverka algoritmerna själva genom att enbart följa saker som intresserar oss.⁵⁰

Flera respondenter uppgav också att de valde bort saker som de blev irriterade av och inte längre orkade se. Utifrån selektiv exponeringsteorin kan man därmed se ett samband mellan intervjuvären och det faktum att man aktivt begränsar sig efter sina känslor och vad som skapar stimulans. Det är enligt Krcmar en av beståndsdelarna inom selektiv exponeringsteorin, och något han kallar för humörhantering.⁵¹ Detta fenomen verkar efter resultatet av intervjuerna vara väldigt vanligt. Människor vill inte lägga ned för mycket tid på saker som inte stimulerar dem på någon nivå.

Genom att aktivt begränsa sig på detta sätt så blir individens flöden i sociala medier personaliserade, och det upplevdes av majoriteterna av respondenterna som en begränsning där de menade att informationen blev ensidig, dels på grund av algoritmerna på den sociala plattformen, men också på grund av att genom det aktiva valet kunna filtrera bort information de inte tyckte var intressanta och således inte se det mer i framtiden. Vad som sker då är skapandet av filterbubblor.

⁵⁰ E. Bozdag, *Bursting the Filter Bubble*, s. 57

⁵¹ M. Krcmar, D. Ewoldsen, A. Koerner, *Communication Science Theory and Research*, s. 139

Respondenterna upplevde också att de oftast såg politiskt innehåll som stämmer överens med deras egna åsikter trots att många av dem följde personer som inte delade deras uppfattningar, vilket även det tyder på att deras flöden blivit personaliserade. Några av respondenterna menade att det förmodligen berodde på att de oftare interagerar med de personernas inlägg, och därav ser deras inlägg oftare. Pariser menar att eftersom våra samhällen blir mer homogena så är det inte konstigt att våra digitala diton också blir det, och att vi därför mer sällan kommer att komma i kontakt med personer som inte delar våra åsikter.⁵²

En av respondenterna uppvisade tendenser på kognitiv dissonans i sitt användande av sociala medier. Personen uppgav att hon följer en vän på sociala medier som delar många kontroversiella inlägg som behandlar djurplågeri. Hon inledde med att berätta att hon stöttar sin vän i ämnet, men nämner sedan att hon faktiskt har en Canada Goose-jacka hemma. Efter att hon insett detta blev hon plötsligt mer negativ om vännens inlägg och menar att det är överdrivet att lägga så mycket tid på ämnet.

Tidigare forskning har också visat att det finns en direkt korrelation mellan filterbubblor och demokratiska problem.⁵³ Speciellt deliberativ demokrati är väldigt beroende av just tillgång till korrekt information och diskurs mellan människor med blandade åsikter, som både Bozdag⁵⁴ och Fishkin⁵⁵ bekräftar. Eli Pariser skriver i "The Filter Bubble" att filtreringens uppkomst har en rad allvarliga, om än oavsiktliga, konsekvenser för demokratier. Han menar att i filterbubblor är offentligheten (de platserna där vi deltar i gemensam diskussion) helt enkelt mindre relevant än den har varit tidigare.⁵⁶ Engin Bozdag menar att filterbubblor kan medföra en försämring av kvalitativ information och förminskning av mångfald.⁵⁷ Tecken på detta kan vi även se i diskussionerna med våra egna respondenter. Flera exempel på hur de begränsar sig för bekvämlighetens skull finns att hitta i föregående kapitel.

⁵² E. Pariser, *The Filter Bubble*, s. 66

⁵³ C. Sunstein, *#Republic*, s. 4-6

⁵⁴ E. Bozdag, *Bursting the Filter Bubble*, s. 59

⁵⁵ J. Fishkin, *When the People Speak*, s. 33-34

⁵⁶ E. Pariser, *The Filter Bubble*, s. 148

⁵⁷ E. Bozdag, *Bursting the Filter Bubble*, s. 59

Problemet, som både tidigare forskning och våra intervjuer visar, är tudelat. Den arkitektur som populära sociala medier är uppbyggda på fungerar för att ge användare mer personifierade upplevelser. Denna automatiska algoritmfiltrering kombinerat med människors intuitiva reaktion att beblanda sig med likasinnade problematiserar användares alltmer begränsade upplevelser på sociala medier. Men filterbubblors påverkan på människor leder inte enbart till en isolering av intressen, utan även en försämring av mellanmänsklig deliberativ diskurs och demokratiska förutsättningar. Sunstein går till och med steget längre och menar att en kollapsad deliberativ diskurs inte bara delar upp åsikter i olika läger och åtskiljer dem via filter, utan även gör de olika lägren mer extrema i sitt ställningstagande.⁵⁸

Våra respondenter har gett varierande svar på deras intresse av delaktighet i vad vi kan kalla den optimala offentligheten. Vissa ansåg att det är viktigt att bredda sin verklighet genom att fortsätta följa användare med kontrasterande åsikter än en själv (och framförallt fortsätta följa sådant som stör en i ens redan existerande flöde). Detta stämmer väl överens med vad Sunstein föreslår för att bekämpa filterbubblor - någon slags implementering av serendipitet i filteralgoritmerna.⁵⁹ Andra respondenter menade, precis som i fallet med personifiering där intresse och bekvämlighet väger tyngre än att manuellt motverka begränsning, att ett potentiellt demokratiskt problem inte upplevs som tillräckligt viktigt för att respondenterna ska ändra sina vanor.

⁵⁸ Cass Sunstein, intervjuad av Kelly McEvers, 20 februari 2017, hämtad 14 maj 2018 via <https://www.npr.org/2017/02/20/516292286/-republic-author-describes-how-social-media-hurts-democracy>

⁵⁹ C. Sunstein, *#Republic*, s. 6

8. Slutsats och diskussion

Med hjälp av kvalitativa data har den här uppsatsen sökt att kasta ljus på en specifik åldersgrupp av användare av sociala medier och deras tankar, åsikter och kunskaper om filterbubblor. Specifikt har vårt intresse legat i en fördjupning i problematiken kring filterbubblor och kringliggande begrepp och termer och hur respondenterna uppfattar dem.

Resultaten bekräftade de samlade teoretiska utgångspunkterna att användare och teknologi påverkar varandra. Genom enskilda intervjuer har respondenterna kunnat ge mer utvecklade svar samt haft möjligheten att vara osäkra och själva undra och ställa frågor. Något som kanske inte hade varit lika enkelt i exempelvis gruppintervjuer. Den kvalitativa textanalysen var det mest passande valet av analys baserat på den enorma mängd intervjumaterial som samlades ihop och sållades ut.

Resultat visar att kännedomen om ämnena fortfarande är väldigt låg, och att många fortfarande är ovilliga att förändra sina beteenden på sociala medier för något så abstrakt som att göra sin vardag mindre isolerad och förhindra demokratisk degradering. Detta betyder dock inte att problemet upplevs som obetydligt, utan snarare att det inte upplevs som tillräckligt viktigt. Konsekvenserna av det här kommer inte omedelbart att vara tydliga, utan kommer snarare på sikt att innebära exempelvis begränsningar gällande personliga intressen, politisk radikaliserings och en försämrade demokratisk struktur.

Anledningen till den bristande kunskapen om filterbubblor och deras effekter beror helt enkelt på den bristande kunskapen om hur internet i dag överlag ser ut och fungerar. Facebook och Google grundades inte för att tjäna dess användare. Som alla vinstdrivande verksamheter är deras största mål att generera vinster på sina investeringar. Människor bör inte blint lita på de sociala medier de använder. De är inte enbart verktyg för kommunikation, som man lätt kan anta. Sociala medier fungerar idag som både verklighetsförvrängare och bekräftelseverktyg. Förslagsvis skulle något slags reglemente kunna implementeras så att den skenande personaliseringen begränsas. Däremot är det viktigt att förtydliga att det inte enbart handlar om en teknologisk manipulation från tjänsternas sida, utan att vi människor i vår vardag också måste vara

uppmärksamma på våra egna beteenden. Relationen mellan människa och teknologi är symbiotisk - båda påverkar varandra.

8.1 Tankar om vidare forskning

Vi har efter att ha genomfört denna uppsats en del tankar om hur vidare forskning skulle kunna se ut. Även om det finns forskning i ämnet så är filterbubblor ett relativt outforskat ämne som skulle må bra av att fler satte sig in i det och framförallt utförde större studier.

Med anledning av att denna uppsats inte kan ses som statistiskt representativ så anser vi att det vore intressant att se en liknande, men mer omfattande studie som innehåller fler intervjupersoner, men också enkätundersökningar utifrån ett mixed methods-perspektiv. En blandning av en kvalitativ och en kvantitativ metod skulle hjälpa en framtida studie med större urvalsgrupp signifikant till att nå ett generaliserbart resultat.

Vi tycker därför att det skulle vara intressant att se en studie som även innehåller en äldre åldersgrupp för att kunna påvisa eventuella skillnader eller likheter mellan den yngre och den äldre generationen vad gäller filterbubblans påverkan på deras vardagliga liv i sociala medier. Vi tror att det skulle ge en tydligare bild av hur verkligheten ser ut, samt forskningsfrågor som behandlar om det finns några skillnader i medvetenhet eller uppmärksamhet kring fenomenet bland de unga och äldre.

9. Referenser

9.1 Böcker:

Bozdag, E., *Bursting the Filter Bubble: Democracy, Design, And Ethics*, doktorsavhandling, Delft, Delft University of Technology, 2015

Bryman, A., *Samhällsvetenskapliga metoder*, Malmö, Liber, 2002

Creswell, J., *Research Design, Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*, 4:de uppl., London, Sage Publications, 2014

Esaiasson, P et al., *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 5:e uppl., Stockholm, 2017

Fishkin, J., *When the People Speak: Deliberative Democracy and Public Consultation*, Oxford, Oxford University Press, 2011

Grankvist, P., *En värld av filterbubblor*, Malmö, United Stories Publishing, 2017

Hjerm, M., Lindgren, S., och Nilsson, M., *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*, 2:a uppl., Malmö, Gleerups, 2014

Krcmar, M., Ewoldsen, D. och Koerner, A., *Communication Science Theory and Reserach: An Advanced Introduction*, Abingdon, Routledge, 2016

Larsson, L (red.) och Ekström, M., *Metoder i kommunikationsvetenskap*, 2:a uppl., Lund, Studentlitteratur, 2013

Lindstedt, I., *Forskningens hantverk*, Lund, Studentlitteratur, 2017

Pariser, E., *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*, New York, The Penguin Press, 2011

Strömbäck, J., *Det förändrade medielandskapets utmaningar*, i K. Almqvist (red.), *Medielandskapet*, Stockholm, Axess Publishing, 2016, s. 49-58

Sunstein, C., *#Republic: Democracy in the Age of Social Media*, Princeton, Princeton University Press, 2017

Zillman, D., och Bryant, J., *Selective Exposure to Communication*, Abingdon, Routledge, 2008

9.2 Elektroniska källor:

Cass Sunstein, intervjuad av Kelly McEvers, 20 februari 2017, hämtad 14 maj 2018 via <https://www.npr.org/2017/02/20/516292286/-republic-author-describes-how-social-media-hurts-democracy>

Chaffey, D., *Global Social Media Research Summary 2018*, 2018, hämtad 9 maj 2018 via <https://www.smartinsights.com/social-media-marketing/social-media-strategy/new-global-social-media-research/>

Friedman, B. och Nissenbaum, H., *Bias in Computer Systems*, ACM Transactions on Information Systems, Vol. 14, No. 3, July 1996, hämtad 9 maj 2018 via <https://www.nyu.edu/projects/nissenbaum/papers/biasincomputers.pdf>

Haider, J., och Sundin, O., *Algoritmer i samhället*, Stockholm, Kansliet för strategi- och samtidsfrågor, Regeringskansliet, 2016, hämtad 9 maj 2018 via <http://portal.research.lu.se/ws/files/5962122/8851333.pdf>

[https://en.wikipedia.org/wiki/Danny_Sullivan_\(technologist\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Danny_Sullivan_(technologist)) (hämtad 7 april 2018)

Smith, A. och Anderson, M., *Social Media Use in 2018*, Pew Research Center, 2018, hämtad 20 april 2018 via <http://www.pewinternet.org/2018/03/01/social-media-use-in-2018/>

Sullivan, D., *Google's Personalized Results: The "New Normal" That Deserves Extraordinary Attention*, Search Engine Land, 2009, hämtad 7 april 2018 via <https://searchengineland.com/googles-personalized-results-the-new-normal-31290>

Zalta, N. E. (red.), och Tavani, H., *Search Engines and Ethics*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2016, hämtad 9 maj 2018 via <https://plato.stanford.edu/archives/fall2016/entries/ethics-search/#SearEngiBiasProbOpac>

10. Bilaga

10.1 Intervjumall

Tema 1: Nyheter, politik och sociala medier:

- Hur ofta använder du dig av sociala medier, och vilka?
- Var intar du dina nyheter? (Mobil, appar, tv, radio, papperstidning, webbläsare osv.)
- Följer du politiska opinionsbildare på sociala medier?
- Ser du ofta nyheter eller inlägg av privatpersoner som du inte håller med i olika flöden?
- Läser/följer du tidningar/människor med annorlunda politisk åsikt än du?
- Vad delar dina vänner vanligtvis för innehåll på sociala medier, stämmer det överens med din politiska uppfattning?

Tema 2: Begränsningar i sociala medier:

- Märker du av en begränsning av information i dina flöden på sociala medier? Känns det som att du inte tar del av allt du kan/vill?
- Upplever du att du ser mindre av en viss typ av delningar/inlägg än tidigare?
- Tror du att du aktivt har begränsat dina flöden, valt att inte vilja se vissa saker?
- Upplever du att internet eller sociala medier har bidragit till en begränsning av information?

Tema 3: Filterbubblor:

- Känner du till begreppet "filterbubblor"?
(Om ja: Kan du med egna ord förklara begreppet?
(Om nej: Förklara begreppet för intervjupersonen)
- Hur upplever du filterbubblor?
- Tror du att filterbubblor kan vara ett hot mot demokratin?